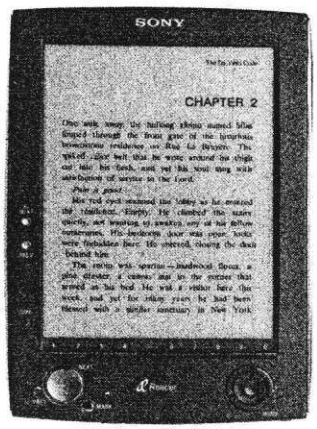
Geçmişten Günümüze Kitabın Serüveni: E-Kitap

Hakan Anameriç*

E-Kitap'ın Gelişimi

Kitap, yaklaşık 2000 yıldır hayatımızın çeşitli dönemlerinde yararlandığımız temel kaynaklardan biridir. Ortaya çıktığı tarihten beri birçok aşamadan geçmiş, bazı dönemlerde büyük sarsınsıtalar geçirmiş, bazen de el üzerinde tutularak değerli bir nesne olmuştur. Kitaplar kişileri ve toplumları yönlendirmiş, etkilemiş ve onların değişmelerine olumlu ve/veya olumsuz katkılarda bulunmuştur. Ancak teknolojideki gelişmeyle beraber bazı geleneksel ve fiziksel özelliklerini de yavaş yavaş kaybetmeye ve en azından değiştirmeye mecbur kalmıştır. Bu değişimin en belirgin kanıtı 1960'ların başında gündeme gelen elektronik kitaptır. Elektronik kitaplar (E-kitap), gelecekte basılı benzerlerinin yerini alabilecek, onların tahtını ele geçirebilecek mi?

E-kitap, bilgisayarlar ya da taşınabilir e-kitap okuyucular yardımıyla okunmak için tasarlanmış, geleneksel anlamda kâğıda basılmayan; ancak basılı kitapların bütün özelliklerini barındıran, ek olarak okuyucuya yeni kolaylıklar sağlayan bir kitap biçimini ifade etmektedir. E-kitap, bilgisayarların ticari olarak üretilmeye ve satılmaya başladığı yıllar olan 1960'larda düşünülmeye başlanmıştır. Bu noktadan bakıldığında e-kitapların tamamen bilgisayara

* Araştırma Görevlisi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. anameric@humanity.ankara.edu.tr, hakananameric@gmail.com

dayalı birer teknoloji ürünü oldukları görülmektedir. Bu düşünceler ilk defa edebiyat/sanat dünyasında ortaya çıkmış ve 1968'de Alan Kay adlı ABD'li bir yazar *Dynabook* adlı kitabında ilk defa elektronik kitaplardan bahsetmiştir. Bu kitaptan sonra özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde e-kitap projeleri gelişmeye başlamıştır. 1971'de Project Gutenberg ile e-kitaplar tekrar gündeme gelmiştir. Bu proje, Michael Hart'ın Illinois Üniversitesi'nde 10.000 kitaptan meydana gelen bir elektronik halk kütüphanesi oluşturma hedefi ile başlatılmış, 2007'ye gelindiğinde çeşitli tür ve içerikte 20.000 ni ücretsiz olmak üzere yaklaşık 100.000 e-kitap Project Gutenberg'in web sayfasında[1] kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. Project Gutenberg:

- Ses Kitapları
- CD ve DVD Projeleri
- Digitalize Edilmiş Nota Kağıtları

gibi farklı formatlarda da kitap ve kaynakları çevrimiçi kullanıma açmıştır. Ayrıca kitapların MARC formatlarını da sayfasında vermektedir.

1987'de bilgisayar oyunları üreten Eastgate Systems, ünlü bir elektronik roman[2] yazarı olan Michael Joyce'un *Afternoon* adlı kitabını bir diskette yayımlayarak elektronik kitap ile ilgili bu döneme ait en önemli adımlardan birini atmıştır.

1980'lerin sonlarına doğru e-kitaptaki gelişim, edebiyat ve sanat dünyası ile yakından ilgili olan film dünyasına da geçmiştir. Konu ile ilgili ilginç bir örnek, ünlü yönetmen Robert Zemeckis'in tanınmış üçlemesi *Back To The Future*'un dizisindeki 2. filminin (1989)[3] elektronik gazete sayfasıdır. Bu sahnede son dakika gelişmeleri ve diğer haberler anında güncellenmektedir. Bu da elektronik kitapların yanı sıra elektronik süreli yayınların da aynı mantık içinde düşünüldüğünü göstermektedir. Bu noktadan bakıldığında sinemanın gelecekteki bazı toplumsal, teknolojik ve kültürel değişimin habercisi olduğu da bir gerçektir.

---

[1] http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page

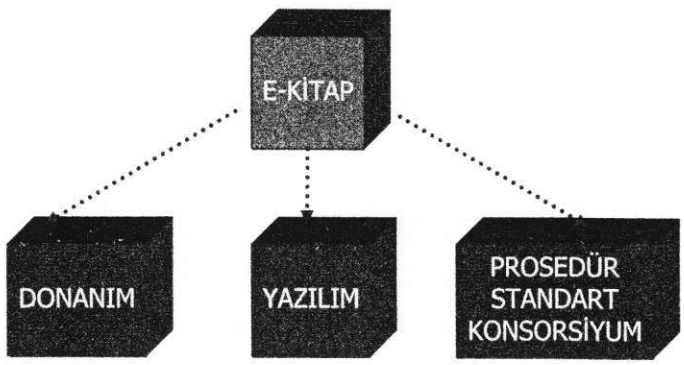
[2] *Hypertext fiction*, bu türün geneline ise; *electronic literature* denilmektedir.

[3] *Geleceğe Dönüş II (Back to the Future Part II)*, Universal Pictures tarafından 22 Kasım 1989'da gösterime girmiştir.

1990'larla birlikte bilgisayar teknolojisindeki hızlı gelişim, e-kitap ve onunla ilgili diğer teknolojileri de yakından etkilemiştir. Sözü edilen dönem incelendiğinde gelişimin hızla gerçekleştiği görülmektedir. Bu süreç, 1990 yılında Serendipity Systems'ın PC-Book isimli e-kitap görüntüleme programını geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır. 1992 yılında ise, e-kitaplar metin tabanlı DOS ortamından, grafik tabanlı *windows* ortamındaki edisyonlara dönüştürülmüş ve daha kolay okunabilir olmuşlardır. E-kitap teknolojisindeki bu gelişmeleri, 1993'te BiblioBytes'ın internet üzerinden e-kitap satmak üzere ilk web sitesini kurması, 1994'te e-kitap formatının metinden HTML'e geçişi ve aynı yıl içerisinde *The Fiction Works* adlı ilk e-kitap yayıncı şirketinin kurulması izlemiştir.

E-Kitap'ın Temel Bileşenleri

E-kitap teknolojisi; donanım, bu donanımı çalıştıracak yazılım ve her ikisinin standart üretilip pazarlanması ve dağıtımı, hukuki ve ticari düzenlemelerin yapılabilmesi için oluşturulması gereken şirketler birliklerinden (konsorsiyumlardan) meydana gelmektedir. Bu üç temel bileşen 1990'ların ortasından beri hızlı bir gelişim ivmesi gösteren elektronik kitap teknolojisini ortaya koymaktadır. Donanım bileşeni, elektronik kitapların okunabilmesi, depolanabilmesi ve bu özelliklerin kolay kullanı-

labilmesi için gerekli olan ergonomik yapıya sahip olan bölümünü oluşturmaktadır. Başlıca donanım özellikleri: Hafiflik, taşınabilme kolaylığı, dış görüntü ve kullanım öğeleri olarak sıralanmaktadır. Donanımın diğer parçaları ise, enerji kaynağı, iletişim kabloları vb.dir.

Yazılım bileşeni donanımla uyumlu bir biçimde hazırlanmış olan, e-kitapların okunabilmesini (elektronik kitapların okunabilmesi için gerekli reader programları)[4], indirilebilmesini, güvenlik önlemlerinin alınabilmesini, bir kitapta olması gereken tüm özelliklerin kullanılabilmesini ve uygulanabilmesini ve paylaşımın gerçekleştirilmesini sağlayan bir programlar bütünüdür. Bu özellikler, başlıklar halinde aşağıda gösterildiği gibi özetlenebilir:

- İndirme
- Güvenlik
- Okuma
- Paylaşım

Şirketler birlikleri (konsorsiyumlar) ise;

- indirme-paylaşım-kullanım kuralları
- Üretim standartları (donanım - yazılım)
- İçerik düzenlemeleri
- Mevzuat
- Ticari haklar
- Abonelik
- Eğitim programları

gibi düzenleme ve kuralları hazırlayıp ve uygulamakla ilgili çalışmaları sürdüren kişi ve kurumlardan meydana gelen oluşumlardır. Bu konsorsiyumlar, e-kitaplar için iki temel girişimden meydana gelmektedir. Bunlar, International Digital Publishing Forum (IDPF)-Open eBook Forum/Electronic Book Exchange Working Group (EBX)-Book Industry Study Group'tur.

[4] Adobe Acrobat E-Book Reader, Microsoft Reader, Librius Reader, Ebrary Reader, Glasbook Reader, Rocket eBook Reader, Hiebook Reader, Mobipocket Reader, EBookManOS, EReader gibi yazılımlardır.

Her iki oluşum da yukarıda belirtilen kuralların ve yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ile ticari hakların korunması üzerine çalışmalar sürdürmektedir (Rukancı ve Anameriç, 2003: 155).

E-Kitap Uygulamaları

E-kitap teknolojisinin parlama ve düşük enerji kullanımı sağlayan elektronik kağıt ve uzun pil süresi özellikleriyle yeni bir ivme kazandığı 1990'ların sonu ve 2000'lerin başı, e-kitap uygulamalarının da görülmeye başlandığı dönemdir. Bu uygulamalar, genelde kullanıcıların yoğun ilgi gösterdiği halk, okul ve üniversite kütüphanelerinde başlatılmış,verimli ve etkin olmuştur. ABD'de 1998 yılında kurulan *netLibrary Inc.*, altı aylık bir deneme için 100 halk kütüphanesine 1500 e-kitap önererek ilk e-kitap satış denemelerini halk kütüphanelerine uygulamayı hedeflemiştir. Bu uygulamalarda dikkati çeken nokta kullanıcılara ödünç olarak verilen elektronik kitap okuma cihazlarının bedeli karşılığında senet imzalatılmasıdır. Aslında bu önlem dikkate alındığında, uygulamanın yeni olmadığı görülmektedir. Benzer bir uygulamaya, özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda medrese öğrencileri ve müderrisler tarafından çok kullanılan Osmanlı vakıf kütüphanelerinde rastlanmaktadır. Bu uygulama, sayıları az olan ve çok kullanılmaları nedeniyle yıpranan kitapların yerine yenilerinin alınabilmesi veya eski kitapların onarılması için gerekli ücreti karşılamak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Kütüphane kullanıcılarından, ödünç kitap aldıkları taktirde kefil-i meli[5] ve rehn-i kavi[6] olarak bilinen para ve eşyalar istenmekteydi. Bu uygulamanın, teknolojinin ilerlemesine ve farklı önlemlerin alınabilmesine rağmen hâlâ kullanılıyor olması, işe yaradığını da göstermektedir. Bir başka e-kitap uygulaması, Dayton kentindeki bir ilkokulda gerçekleştirilmiş ve eğitim yılı boyunca öğren-

[5] Servet sahibi kefil.

[6] Değeri borç miktarı kadar veya daha az olan ve borçlunun borcunu ödememesi hâlinde borcu kapatacak değerde olan rehindir. Kitabın değeri kadar rehin olarak bırakılan kitap veya eşya anlamında da kullanılabilir.

ciler Rocket eBook e-kitap okuma cihazları ile çok çeşitli uygulamalar yapmışlardır. Öğrenciler çocuk edebiyatının elektronik versiyonlarını (Oz Büyücüsü, Hansel ve *Gretel*) okuyarak, PC'leri aracılığıyla ders kitaplarını indirmelerinin yanı sıra, web üzerinden de öğretmenleri ile iletişim kurmaktadırlar (Poftak, 2001: 23-24; Rukancı ve Anameriç, 20032: 161-162).

E-kitaplar, bilgisayar ortamında hazırlanarak gerekli e-kitap dönüştürme programları yardımıyla çeşitli formatlarla kaydedilerek, veritabanlarında depolanmaktadır. Bu formatlar arasında PDF (Portable Document Format), TXT (Text), DOC (Document), LIT (Microsoft Reader), CHM (Compiled HTML), PDB (Palm Database), PRC (Pocket PC Reader), DJvu, ZNO (Zinio Reader), HTML (HyperText Markup Language), RTF ve ASCII (American Standard Code for Information Intercharge) yer almaktadır. Bu dosya türleri e-kitapların farklı araçlarda okunması, indirilmesi ve güvenliğinin sağlanması için oluşturulmuştur.

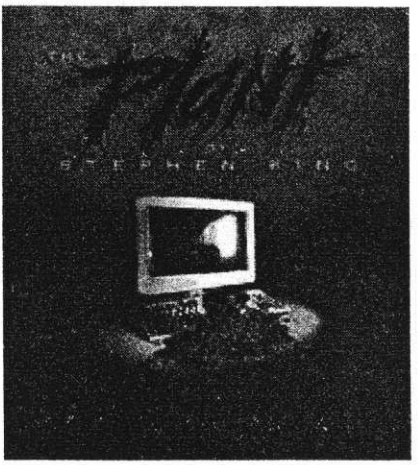
E-kitaplara:

1. Masaüstü, dizüstü veya diğer iletişim araçları ile internet üzerinden bağlantıyla (gerekli sözleşmeler yapıldıysa kitabın tümü ya da günlük belirlenen sayfa sayısı kadar indirilebilir)
2. Sadece e-kitapları okumak için geliştirilmiş ve elektronik kitap okuma cihazları yardımıyla, yine internet üzerinden üretici firmaların ve anlaşmalı yayınevlerinin sayfalarından üyelikle
3. E-kitap okuma cihazları dışında kalan, tüm araçlar ile (Palm, Pocket PC, cep telefonu vb.) kendileri için geliştirilmiş yazılımlar yardımıyla ilgili yayınevlerinin sayfaları aracılığıyla

yöntemleriyle erişilebilmektedir. Ancak en çok ilk maddedeki erişim tercih edilmektedir. İkinci maddedeki erişim yöntemi diğerlerine göre daha azdır. Çünkü e-kitap okuma cihazlarına ayrıca ücret ödemek ve yayınevlerine de kitap ücreti ödemek gerekmektedir.

E-kitapların geleneksel kitaplar gibi ticari olarak gelişim göstermesi, özellikle ünlü yazarların e-kitaplarının satış stratejileri ile olmuştur. Bu konudaki en bilindik örnek, ünlü korku romanı yazarı Stephen King'in

2000 yılında hiçbir yayıncı kuruluşa bağlı kalmadan, *The Plant* (Bitki) adlı romanını yalnızca elektronik ortamda yayımlamış olmasıdır. King, bu romanını bölüm bölüm yayımlamayı uygun görmüştür. Yazar, yalnızca roman beğenildiği takdirde ve okurların en az %75'inin bölüm başına 1 usd ödemesi durumunda romanı yayımlamayı sürdüreceğini belirtmiştir. Yazarın okurları, maddi talepleri karşılamak koşuluyla kitabın bölümlerini King'in kendi web sayfasından (www.stephenking.com) indirebilirler. Bu e-kitap denemesinin başarılı olduğu, kitabın ilk iki bölümünün 152.132 kez indirilmesi ile açıklanabilir. Bunun üzerine yazar okuyuculardan aldığı geri bildirimleri de göz önünde bulundurarak 2000 yılının Eylül ayında kitabın üçüncü bölümünü de elektronik ortamda yayımlamıştır.[7] King, elektronik ortamda bölümler halinde yayımladığı bu eseri ile e-kitap alanında kişisel yayıncılığın öncüsü olmuştur. Bu başarılı denemeden sonra yazar, Simon&Schuster yayınevi ile birlikte *Riding the Bullet* adlı yeni romanının tümünü yalnızca internet üzerinden yayımlamıştır. Bu kitap iki ay içerisinde yaklaşık 500.000 kez indirilerek *The Plant*'in kat kat üzerinde bir başarıya ulaşmıştır. *Riding the Bullet* e-kitap olarak yayımlanan ilk bestsellerdir.

2000'lerin başından beri ayrı bir sektör olan e-kitap, o günden bu yana, hakkında çeşitli akademik çalışmaların yapıldığı, gazete ve dergilerde ele alınan bir konu niteliği de kazanmıştır. E-kitap yazılım ve donanımı üreticileri, tasarladıkları ürünlerini ardı ardına piyasa sürmüşlerdir. Ancak bu yeni teknoloji ardında yeni sorun, tartışma, kural ve düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Elbette ki e-kitabın;

[7] Kitap altı ayrı bölüm halinde yayımlanmıştır.

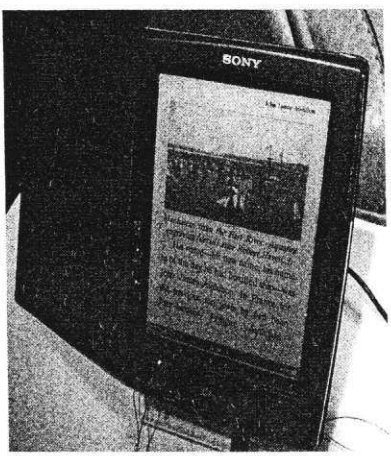
1. Sosyal hayat
2. Eğitim sistemi
3. Kütüphaneler
4. Ticari hayat
5. Hukuki düzenlemeler
6. Yayıncılık hayatı
7. Matbaacılık sektörü
8. Kâğıt sektörü

gibi geleneksel basın-yayın-iletişim-eğitim hayatını etkilememesi kaçınılmazdır.

E-kitap ile ilgili perakende kitap şirketleri, çevrimiçi (online) kitap satış şirketleri, üniversiteler, bilgi teknolojisi üreticileri, gazeteciler ve eğitimciler, çeşitli görüşler, öneriler ve eleştirilerde bulunmuşlardır. Ancak e-kitap kavramı fazla uzun bir geçmişe sahip olmayan bir teknoloji olmamasına rağmen üzerinde tartışılan bir konu olma özelliğini taşımaktadır.

E-Kitapların Yeni Gündemi

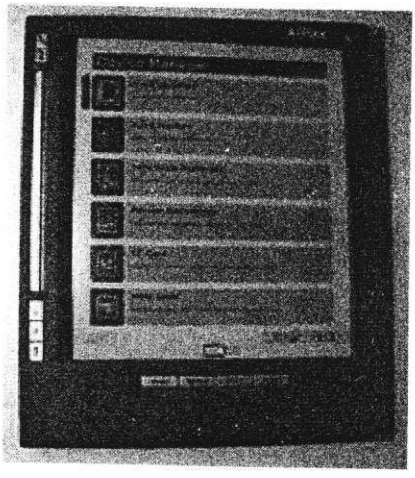
Birçok kullanıcı içerik, fiziksel özellikler ve kullanım açısından e-belge ile e-kitabı genelde birbirine karıştırmaktadır. Bunun en önemli nedeni de e-kitapların oluşturulma, indirilme, paylaşma ve kullanım özelliklerinin klasik kitaptan biraz daha farklı olmasıdır. Bu farkın anlaşılması için öncelikle kitabın tanımını yapmak gerekmektedir. Kitap, yazılmış ya da basılmış yaprakların bir araya getirilmesinden oluşan, 49 sayfadan az olmayan ve bir konuyu belirli bir düzen içinde sunan yapıt ola-

rak tanımlanır. Kitapçık ise; (Osm. risale, İng. booklet, Fra. livret) dış kapaklar dışında en az beş, en çok 48 sayfadan oluşan, genelde ciltsiz yayın türü olarak tanımlanmaktadır. Bilindiği gibi e-kitap dönüştürme veya oluşturma programları da yaygınlaşmış ve erişimi kolaylaşmıştır. Ancak bilgisayarda üretilen her belge bir e-kitap değildir. E-kitapların çeşitli sektörlerden bir ekip tarafından tekrar tanımlanması, içeriklerinin, fiziksel özelliklerinin, türlerinin belirlenmesi yayıncılık sektörünün işlerini de kolaylaştıracaktır.

E-kitap teknolojisinde 2000'li yılların başında ortaya çıkan en önemli gelişme elektronik kâğıt teknolojisidir (Kurtuluş, 2000: 77-78). E-Ink Corporation adlı şirket bu alanda en önde gelen çalışmaları gerçekleştirmiş ve piyasadaki elektronik kitap okuma cihazı üreticileriyle işbirliği yaparak yeni teknolojiler geliştirmiştir. Sony Reader, Irex Iliad, Cybook Gen 3, Amazon Kindle ve Polymer Vision, E-Ink'in beraber çalıştığı önemli pazar payına sahip ürünlerdir. Son dönemde kullanıcıların beğenisine sunulan elektronik kitap okuma cihazları, daha önce üretilen ürünlerden farklıdır; yeni cihazların uzun ömürlü pilleri, minimum güç harcayan elektronik kâğıtları vardır. Ayrıca kitabın yanı sıra gazete ve dergilerin de elektronik olarak okunmasına olanak vermekte, cep telefonları da e-kitap indirip okuma özelliklerine sahip olmaktadır. Özellikle Irex Iliad e-gazete ve e-dergi okuma, Philips ve Telecom Italiana ortaklığıyla üretilmiş olan Cellular Book ise cep telefonlarının bu teknolojiden yararlanabilmesi amacıyla üretilmiştir. Böylelikle hemen her türlü teknoloji, e-kitap indirmek ve okumak için gerekli özelliklerle donatılmaya ve uygun hâle getirilmeye başlanmıştır.

E-kitaplarla sadece yazılım ve donanım üreticileri ilgilenmemektedir. E-kitaplar en çok geleneksel kitapları etkilemektedir. Özellikle perakende ve çevrim içi satış yapan büyük kitapevleri, son 10 yıldır e-kitaplarla ilgilenmektedir. Dünyanın en büyük çevrimiçi perakende kitap satış şirketlerinden biri olan Amazon.com, bu piyasadan pay elde etmek için kendi kitapları ve anlaşmalı olduğu yayınevlerinin kitaplarını satmak (indirmek ve okumak) amacıyla Amazon Kindle (sağda) adlı bir elektronik kitap okuma cihazı geliştirmiştir (Elektronik..., 2007). Bunun yanı sıra yine dünyanın en büyük perakende kitap satış mağazalar zin-

ciri olan Barnes&Noble da piyasadaki rakipleriyle, özellikle de Amazon.com ve Google ile, mücadele edebilmek için birçok kitabın elektronik versiyonlarının da kendi web sitelerinden en kısa zamanda hazır olacağını belirtmiştir. E-kitaplarla ilgili olarak ilginç bir örnek de çok satan kitaplardan biri olan *Da Vinci'nin Şifresi (The Da Vinci Code)* adlı kitabın yazarı Dan Brown'un ifadeleridir. Brown, "Bu muhteşem bir buluş. Ben tatile giderken 5-6 kitap taşırdım. Şimdi sadece *reader*'ı alıp yeni kitaplar yükleyeceğim." sözleriyle e-kitabın destekçisi olduğunu göstermiştir.

Bu süreç içerisinde ülkemizde de hem e-kitap hem de kitap okuma cihazının üretimi ile ilgili gelişmeler yaşanmıştır. İlk yerli elektronik kitap okuma cihazı *UBİT* (Uğur Bilgi Teknolojileri) tarafından geliştirilmiş ve Walkbook adı ile piyasaya sürülmüştür. Walkbook Reader'a internet üzerinden de satış yapan teknoloji mağazaları ve kitapçılardan erişilebilir. Daha ayrıntılı bilgi için www.walkbook.net/tr/index.html adresine bakılabilir.

Gazete ve dergilerde de e-kitaplar ile ilgili tartışmalara rastlanmaktadır. Ancak Milli Kütüphane veritabanlarında yapılan taramalara[8] göre bu konuda bilimsel ve popüler bilim dergilerinde çıkan yerli makale sayısı sadece dörttür (1928-2006). E-kitap teknolojisinin 1990'larda yaygınlaşmaya başladığı düşünüldüğünde yaklaşık 20 yılda dört makalenin[9] yazılmış olmasının yeterli bir rakam olmadığı söylenebilir.

---

[8] Tarama, Milli Kütüphane Bibliyografya servisi tarafından taranan ve Türkiye Makaleler Bibliyografyası içinde yer alan dergiler arasında gerçekleştirilmiştir.

[9] Osman Kadiroğlu, "Teknoloji Dünyası: Elektronik Kitap", Bilim ve Teknik 29 (318): 52-53, 1994 (tanıtım yazısıdır); Özgür Kurtuluş, "Elektronik Kitaplar", Bilim ve Teknik 33 (386): 74-78, 2000; Elif Yılmaz, "Yeni Nesil Kırtasiyeye Hoş Geldiniz E-Kağıt, E-Mürekkep, E-Kitap", Bilim ve Teknik 34 (409): 56-59, 2001; Fatih Rukancı ve Hakan Anameriç, "E-Kitap Teknolojisi ve Kullanımı", Türk Kütüphaneciliği 17 (2): 147-166, 2003.

E-kitapla ilgili günlük gazetelerde çıkan köşe yazıları veya haberlerin geneli, bu teknolojinin geleneksel kitabı ortadan kaldıracağı, bilgisayarların ve elektronik kitap okuma cihazlarının basılı kitabın yerini alacağı, bu nedenle de özellikle doğaya daha faydalı olacağı üzerinde durulmaktadır. Örneğin, önümüzdeki 50 yıl içerisinde okumanın yerini dinleme ve izlemenin alacağı, kitabın bir düşün yapıtı olma özelliğini kaybedeceği belirtilmektedir (Aysever, 2008a). Kitapların edebiyatçıları, özellikle de romancıları olumsuz bir biçimde etkileyeceği, çünkü sanal ortamda herkesin yazar olarak ortaya çıkabilceği düşüncesinin yaygınlaştığı vurgulanmaktadır (Aysever, 2008b). Ancak, ister elektronik isterse basılı ortamda olsun, asıl yapılması gereken, kitabı okumak ve bunun sonucunda gereken bilgiyi elde etmek, hem merakı gidermek hem de yeni öğrenilenler için merak uyandırmaktır. Bunun için okunacak kaynak ve kaynağın bulunduğu fiziki ortam önemli değildir. Basılı da olsa elektronik de olsa, Alberto Manguel'in Okumanın Tarihi[10] adlı kitabında bahsettiği gibi okuma ortamı, gerçek okur için pek de önemli değildir. İster yatakta, koltukta, parkta, otobüste, plajda ya da sınıfta olsun, aslolan okumaktır.

Eklemek ve vurgulamak gereken nokta, kitap formatının zihinlerden hâlâ silinememiş olmasıdır. Çünkü kitap denildiği zaman akla hemen "onun" şekli gelmektedir. Bu nedenle e-kitap ve e-kitap okuma cihazı üreten şirketler veya yayınevleri "onun" şeklini her zaman taze tutacak teknolojiler tasarlamaktadır. Örneğin, kitap çevirirken çıkan ses, sayfa işaretleme, not alma (renkli de olabilir) gibi basılı kitapta yapabildiğimiz kimi özellikleri barındırabilmekte, hatta daha da ileri giderek sesli okuma, metin içi arama, sözlük kullanımı ve binlerce kitabı kapsayabilme özelliklerini içerebilmektedir.

Günümüzde e-kitap kullanımı çok fazla ilerlememiş olmamakla birlikte, belirli alanlarda kullanılmaktadır. Bunların başında akademik yaşam ve eğitim gelmektedir. E-kitap bazı akademik disiplinlerde çalışmaların ayrılmaz bir parçası olmuştur. E- dergi veritabanları satan büyük

[10] Alberto Manguel, *Okumanın Tarihi: A History of Reading*. Çev: Füsun Elioğlu. İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2004.

yayıncılar ve dağıtıcılar, bilimsel çalışmalarda vazgeçilmez kaynaklar olan kitapları da bu veritabanları içine dahil etmişlerdir. Bu kaynakların kullanılabilmesi için büyük meblağların ödenmesi, çeşitli hukuki düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. E-kitaplar belki de bu yönleriyle basılı kitaplardan ayrılmaktadırlar. E-kitap veri tabanlarında hemen her bilim dalıyla ilgili kitaplar bulunmaktadır. Yapılan anlaşmalar çerçevesinde bu kitaplardan çıktı alınabilmekte, kitaplar elektronik olarak indirilebilmektedir.

E-kitapların kullanıldığı bir diğer alan eğitim yayınlarıdır. Türkiye'de çeşitli düzey ve türlerde eğitim kitapları yayımlayan yayınevleri özellikle ilköğretim okullarına yönelik olarak okumayı kolaylaştırıcı sesli/görüntülü ve öğrenmeyi hızlandırıcı tekniklerle üretilen e-kitaplar yayımlamaktadırlar. Yayınevleri tarafından öğretmenler ve öğrenciler için hazırlanan etkileşimli e-kitaplar, okumayı öğrenmede şüphesiz ki olumlu sonuçlar vermektedir. Bu, elbette eğitimciler ve sosyologlar tarafından incelenmesi gereken bir durumdur. Sözü edilen e-kitaplardan en ilginci, uzun yıllar ilkokulların 1. ve 2. sınıflarında okuma öğrenmeye büyük yardımları olan *Cin Ali* dizisinin e-kitabıdır. Artım Yayınları tarafından hazırlanan bu basit e-kitap, ilkokul öğrencilerine sesli / görüntülü olarak eğitim desteği sağlarken öğrencilerin düzyazı ve el yazısı ile okuyabilmelerine de olanak sağlamaktadır (Cin Ali..., 2008).

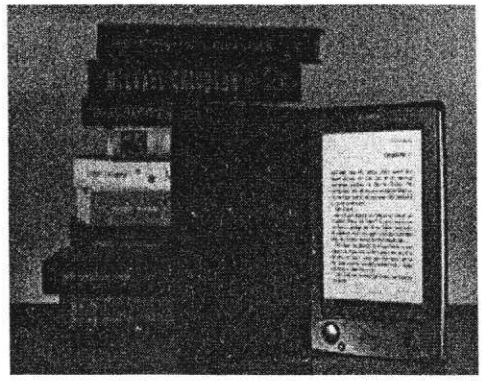

Sonuç

E-kitap gün geçtikçe hayatımıza daha fazla girmeye başlamıştır. Basılı benzerleriyle karşılaştırıldığında elbette bazı olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Ancak bunların başında özellikle kitap okuma cihazları ile okunabilen e-kitapların satın alımında ekonomik sorunlarla karşılaşılması kaçınılmazdır. Çünkü bir cihaz ortalama 300 dolar civarın-

dadır. Bu cihazların halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri veya üniversite kütüphanelerine satın alınabilmesi için gerekli olan mali kaynaklar, sözü edilen kütüphanelerde şu an yoktur. Bu konuya bir de kişisel olarak bakıldığında durumun daha kötü olduğu görülebilmektedir. Basılı kitap almak için bile yeterli ekonomik gücü olmayan kesimlerin e-kitap okuma cihazı veya e-kitap okumaya yarayan diğer araçlara ayıracak mali kaynaktan yoksun olması doğaldır. Bu nedenle sözü edilen teknolojinin yaygınlaşması veya basılı benzerlerinin yerini alması, genelde var olan ekonomik ve eğitimsel sorunların çözümlenmesiyle doğrudan ilgilidir. Ayrıca ilköğretimden itibaren hangi kitapların okunması gerektiğinin belirlenmesi konusunda da eğitimciler ve öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Okumak hiç şüphesiz önemli ve verimli bir eylemdir, ancak önemli olan neyin, nasıl ve ne zaman okunacağıdır.

E-kitap, kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri açısından da farklı uygulamalarla karşılaşılmasını sağlayacaktır. Başta bu kaynakların kataloglanması ve sınıflandırılmasında, özellikle e-kitap okuma cihazları ile okunan e-kitaplarda farklı alanların kullanılması gerekmektedir. Bunlar, cihazın içerisindeki kitaplara göre kataloglanmalıdır. Ayrıca e-kitapların basılı kitaplarda belirli bir süreden sonra yapılması gereken koruma, konservasyon ve ciltleme gibi uygulamalarına gereksinimi de yoktur.

E-kitapların gündelik yaşamda yaygınlaşması bazı değişimleri de beraberinde getirecektir. Bu değişimler özellikle kitapla ilgili daha önceki bölümlerde belirttilen sektörlerde gerçekleşecektir. Belki ciltçilik, lakçılık[11], bıçakçılık[12] gibi bazı matbaacılık alanları ortadan kalkacaktır. Ancak e-kitapların içerik yönünden değerlendirilmesi veya üretilmesi ile ilgili olan e-kitap yazarlığı, e-kitap eleştirmenliği, e-kitap

[11] Sayfa veya ciltleri cilâ adı verilen saydam maddeyle kaplama
[12] Sayfarın kesilmesi

dağıtımcılığı ve e-kitap yayıncılığı gibi yeni iş kollarının ortaya çıkması da kaçınılmazdır. Hatta kitabın gelişim tarihine koşut bir sanat olan ekslibris bile elektronikleşerek hareketli bir tarz kazanabilecektir.

Kaynakça

Aysever, E. (2008a). Düşün yapıtları kan kaybediyor: Gelecek 50 Yılın kitapları. *Cumhuriyet*, 16.02.2008. (2008b). Ölen kitaplar mı yoksa bugünün formu. *Cumhuriyet*, 18.02.2008.

Cin Ali interaktif eğitim CD'si. (2008). Ankara: Artım Yayınları.

Elektronik kitap okuyucusu satışta. (2007). *Radikal*, 21.11.2007.

Kurtuluş, Ö. (2000). Elektronik kitaplar". *Bilim ve Teknik*, 33 (386): 74-78.

Manguel, Alberto. (2004). *Okumanın Tarihi*. (Çev: Füsun Elioğlu). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Poftak, A. (2001).Getting a read on e-books". *Technology&Learning*, 21 (9): 22-30.

Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2003). E-Kitap teknolojisi ve kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 17 (2): 147-166.